

Brookings Afrika Raporu¹ ve 2021 Öngöröleri

Ufuk TEPEBAŞ

Basel Üniversitesi Afrika Çalışmaları Merkezi

Altı bölümden oluşan rapor, Afrika kıtasının temel önceliklerini, pandemi sürecinin kalkınma üzerindeki etkilerini, mevcut sorunları ve olası fırsatları değerlendirmektedir.

Birinci bölümde, Afrikalı karar alıcıların, salgın sırasında ve sonrasında ekonomilerini nasıl destekleyebilecekleri sorusu üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda, Afrika Serbest Ticaret Alanı'nın önemine atıfta bulunulurken, pandemi sonrası borçların sürdürülebilirliğine ve kalkınma için finansman ihtiyacına dikkat çekilmektedir. Uluslararası Para Fonu (IMF), Afrika'nın 2023 yılına kadar 345 milyar dolarlık ek bir kaynağa ihtiyaç duyacağını öngörürken, bunun özellikle borç yükü ağır ülkeleri çok daha olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmektedir. Afrika'nın borç yükü, kıta ülkelerinin uzun vadeli büyüme beklentilerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Raporda, mali disiplinin sağlanması ve gelir seferberliğinin artırılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu bölümde, dikkat çekilen bir diğer konu, Afrika diasporası tarafından kıtaya yönelik para havaleleridir. Dünya Bankası'na göre, Sahra altı Afrika ülkelerine yönelik havalelerin tutarı, 2019 yılında 48 milyar doları aşmıştır. Ancak Afrika Kalkınma Bankası, söz konusu tutarın çok daha yüksek olduğunu tahmin etmektedir. Havalelerden en büyük payı Nijerya alırken, Senegal, Kenya, Sudan, Uganda, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti, havalelerden yüksek pay alan diğer ülkelerdir. Söz konusu havaleler, Güney Sudan, Lesotho ve Gambiya gibi az gelişmiş ülkelerin ulusal gelirlerine ise muazzam oranlarda katkı yapmaktadır. Afrika diasporası tarafından yapılan havalelerin, Afrika'ya yönelik kalkınma yardımlarından çok daha yüksek olması ve herhangi bir koşula bağlı olmaması, büyük bir önem arz etmektedir. Bu bölümde, dikkat çekilen bir diğer konu, pandeminin turizm sektörü ve istihdam üzerindeki olumsuz etkileridir. Afrika Kalkınma Bankası, Mauritius, Seyşeller ve Cape Verde (Yeşil Burun Adaları) gibi turizme

¹Raporun tamamı için bkz. <https://www.brookings.edu/research/foresight-africa-2021/>

bağımlı ekonomilerin, diğer ülkelere nazaran daha olumsuz etkilendiklerini tahmin etmektedir.

İkinci bölümde, uzmanlar, gelecekte benzer bir pandemiye hazırlıklı olunması için kamu sağlığının desteklenmesi gerektiğine dikkat çekmektedirler. Pandemi sürecinde Afrika genelindeki vaka sayısı ve can kayıpları, dünyanın diğer bölgelerine nazaran daha düşük kalmakla birlikte sağlık kurumlarının ve sağlık merkezlerindeki olanakların geliştirilmesi, yerel aşı üretimi konusundaki çalışmaların desteklenmesi ve sağlık sektöründe işgücüne yatırım yapılması gibi hususların önemine vurgu yapılmaktadır. Afrika ülkeleri, bu konularda göreceli olarak mesafe kat ediyor olsa da hedeflerin hayli gerisinde kaldığı bir gerçektir.

Raporun üçüncü bölümünde, insani kalkınma konusu ele alınırken, savunmasız nüfusların korunması gerektiği ifade edilmektedir. Afrika, gelir dağılımında adaletsizliğin en yüksek olduğu kıta olarak bilinirken, pandeminin bu süreci daha da olumsuz etkileyebileceğine vurgu yapılmaktadır. Pandeminin, eğitim başta olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasını da olumsuz yönde etkileyeceği ifade edilirken, bilhassa kırsal kesimlerde gıda güvenliğinin tesis edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Dördüncü bölümde, özel sektörün liderliğinde Afrikalı işletmelerin kurulması ve istihdamın desteklenmesi gerektiği tartışılmaktadır. Covid - 19'un, Afrika'da kamu ve özel sektörün bir araya gelebilmesi bakımından bir bakıma fırsat teşkil ettiği, Afrika ekonomisinin bu şoktan kurtulabilmesi için, siyasi karar alıcılarla özel sektör mensuplarının her zamankinden daha yakın bir şekilde birlikte çalışmaları gerektiği ifade edilmektedir. Afrikalı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) koşullarının iyileştirilmesi için iş dünyası ile hükümetler arasında sürekli diyaloga ihtiyaç duyulduğu, KOBİ'lere faizsiz kredi, vergi erteleme, hibe gibi desteklerin sağlanması gerektiği, ayrıca yeni iş fırsatları için elverişli bir ortamın tesis edilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Beşinci bölümde, Afrika Serbest Ticaret Bölgesi'nin tüm kıtayı birleştirecek bir girişim olduğu belirtilmektedir. Afrika Serbest Ticaret Bölgesi, Afrika Birliği'nin liderliğinde ve uzmanlık kuruluşlarının destekleri doğrultusunda doğru yönetilebildiği takdirde, ülkeler arasındaki işbirliklerine ve ortaklıklara doğrudan katkı sağlayacağı gibi aynı zamanda Afrika'nın dış ilişkilerinde de elini güçlendirecektir.

Altıncı bölümde ise iyi yönetişimin önemine dikkat çekilmekte, vatandaşlarla liderler arasındaki güvenin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Güçlendirilmiş demokratik kurumlar, şeffaf seçimler ve kapsayıcı reformlar, istikrarın tesisi ve sürdürülebilirliği açısından kilit unsurlar olarak tanımlanmaktadır. Bu bölümde, 34 Afrika ülkesini kapsayan Afrobarometre araştırmasına da atıfta bulunmaktadır. Buna göre, Gana ve Senegal liderlerinin ve devlet kurumlarının güvenilirliklerinin, kıta ortalamasının hayli üzerinde olduğuna, buna karşın, Malavi ve Nijerya liderlerinin ve devlet kurumlarının güvenilirliklerinin, son derece düşük kaldığına dikkat çekilmektedir. 2021 yılında, 16 Afrika ülkesinde genel seçimlerin gerçekleştirilmesinin planlandığına da atıfta bulunulurken, Afrikalı yönetimlerin, vatandaşlarının anlayabilecekleri dillerde yurttaşlık eğitimi programlarına başlamaları gerektiği tavsiye edilmektedir. Ancak Afrika'daki liderlerin gerek genel profilleri gerekse ülkelerin siyasi sistemleri göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu önerinin fazlasıyla iyimser olduğunu ifade etmek mümkündür.